

2. Караяннидис Д. Проблема системы образования Греции и её связь с педагогикой / Д. Караяннидис. – Тюбинген, 1996.
3. Делмузос А. Студии / А. Делмудос. – Афины, 1958. – (в 2 томах / А. Делмудос; том 2).
4. Триандафиллидис М. Сборник трудов Манолиса Триандафиллидиса / М. Триандафиллидис. – Салоники: Салоникский университет имени Аристотеля, Институт новогреческих исследований (Фонд Манолиса Триандафиллидиса). – 1963. – (в 6 томах / М. Триандафиллидис; том 4).
5. Хатжистефанидис Ф. История греческого образования (1821-1986) / Ф. Хатжистефанидис. – Афины: Изд-во Н. Пападимоса, 2005. – 416 с.

Короткова Ю.М.

ЯЗЫКОВАЯ ПОЛИТИКА ГРЕЦИИ (XX ВЕКА)

В статье изучается опыт Греции в решении проблемы диглосии – сосуществования двух разновидностей греческого языка (катаревусы и демотики) в XX веке. Анализируются социокультурные и политические факторы, которые формировали языковую политику страны. Исследуется влияние диглосии на развитие образования в Греции.

Ключевые слова: диглосия, древнегреческий язык, катаревуса, демотика, языковой вопрос, образование.

Korotkova Y.M.

LANGUAGE POLICY OF GREECE (XX CENTURY)

This article considers the experience of Greece in treating the problem of diglossia – coexistence of two varieties of the Greek language (katharevousa and demotic Greek) in the 20th century. The sociocultural and political factors forming the language policy of the country are analyzed. The influence of diglossia on the development of education in Greece is studied.

Key words: diglossia, Ancient Greek, katharevousa, dimotiki, Greek language question, education.

УДК 37.013:371.68“19”

Кузьо І.В.

НАВЧАЛЬНЕ КІНО У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З ІНШИМИ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ (НА ДОСВІДІ РАДЯНСЬКОЇ ШКОЛИ)

У статті автором описано досвід радянської школи щодо використання навчального кіно у комплексі з іншими засобами навчання, у порівнянні із ними визначено переваги кінематографу та його недоліки у конкретних навчальних ситуаціях.

Ключові слова: навчальне кіно, засоби навчання, засоби наочності, картина, роздатковий матеріал, карти, схеми, таблиці, креслення, мікроскоп.

Радянська наукова думка протягом ХХ ст. накопичила великий досвід у різних питаннях навчання та виховання. Цікавими є думки щодо навчального кінематографу, його специфіки та потенціалу у вирішенні навчально-виховних задач. Із появою та стрімким впровадженням кіно у радянські школи чимало педагогів намагалися ідеалізувати цей засіб навчання, вважаючи його універсальним, таким, що може замінити решту засобів. Пізніше радянська педагогіка дійшла висновку, що лише у комплексному застосуванні кіно з іншими засобами навчання можна досягти високих результатів. Для оптимального використання різноманітного комплексу засобів навчання, яким послуговується сучасна школа, важливо освоїти досвід, накопичений у минулому.

Різнманітні питання історії, теорії та практики навчального кіно в загальноосвітній школі досліджувалися і в нашій країні, і за кордоном. Варто назвати роботи Альтшулера Б., Архангельського С., Гельмонта С., Хінкіна І., Соловйової Є., Толя Б., Хозяїнова Г.,

Шахмаєва Н. та ін. Особливості навчального кінематографу в історичному розрізі розкриваються у роботах Виноградова С., Гельмонта А., Менжинської Ю., Прессмана Л., Черепінського С. та ін. Аналіз різноманітних досліджень свідчить про досить глибоке і всебічне вивчення основних аспектів навчальної кінематографії. Ми узагальнили здобутки педагогів-теоретиків та практиків у питанні комплексного використання навчального кіно та інших засобів навчання.

Мета цієї статті – проаналізувати особливості комплексного використання навчального кіно та інших засобів навчання у педагогічному процесі радянської школи ХХ ст.

У радянській школі у процесі навчання залежно від характеру навчального предмета, віку учнів та мети уроку активно використовувалися різноманітні наочні засоби. Так, О. М. Сичова вказує, що при викладанні історії частіше від інших використовувалися картини (ілюстрації), історичні карти; у викладанні фізики велика користь була від демонстрації приладів, моделей машин тощо [4, с. 21].

Після того, як на початку ХХ ст. у школу активно увійшло навчальне кіно, педагоги для підвищення ефективності навчання почали активно поєднувати його із іншими засобами. У такому поєднанні враховувалися переваги та недоліки навчального кінематографу як специфічного засобу навчання. Розглянемо можливі комбінації фільмів із іншими засобами, дієвість яких перевірена радянською педагогікою.

Навчальне кіно і художня картина, малюнки, фото (ілюстрації).

Викладання літератури, географії, історії не обходилося без використання художніх картин. Саме вони дають можливість познайомити учнів, наприклад, із ландшафтами різноманітних країн, життям та побутом людей, історичними подіями, літературними героями тощо. У картині учні можуть розгледіти і те, що розповідає учитель, і те, на що він тільки натякає. Образ, переданий завдяки ілюстрації, забезпечує емоційне сприйняття учнів, що є важливою умовою міцного засвоєння знань.

Попри такі зазначені переваги застосування художньої картини має ряд недоліків у порівнянні із навчальним кіно: статичність, зображення тільки якогось чітко визначеного моменту дії, нерухомість об'єктів. Демонстрація ж не однієї картини, а кількох, по-перше, займає багато часу, по-друге, створює в учнів не цілісне, а розірване уявлення про явище чи предмет, що вивчаються.

Із психології достовірно відомо, що зосередження уваги – це не зупинка думок на одній точці, а їх рух в одному напрямку. Для того, щоб увага до якогось предмету не ослабла, цей предмет повинен мати сильне емоційне забарвлення, або усвідомлення предмету має бути динамічним процесом. Предмет повинен на наших очах розвиватися, відкривати новий зміст [1].

Саме навчальне кіно здатне показати предмет в його русі, розвитку і тим самим забезпечити зосередження уваги учнів на об'єкті. Зміна планів, чергування кадрів із акцентом на суттєвому допомагає учням виявити у предметі головне.

Поруч із цим треба розуміти, що не завжди фільм може замінити художню картину у навчальному процесі. Подекуди у конкретній ситуації картина володіє цілим рядом суттєвих переваг: вона нерухома, а це значить можна розглядати зображене стільки часу, скільки необхідно для сприйняття і розуміння, на відміну від фільму, швидкість якого може не завжди співпадати із швидкістю думки школярів.

Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що у радянській школі часто використовували одночасно навчальний фільм та ілюстрацію, які взаємодоповнювали один одне. Наприклад, у літературі описаний досвід поєднання на уроці біології при вивченні теми “Одноклітинні організми” картини із зображенням інфузорії та чорно-білого фільму “Інфузорія-туфелька” (тривалість 4 хв. 50 с.), який і зараз можна побачити у мережі Інтернет [5]. Розглядаючи картину, школярі мали можливість добре вивчити зовнішній вигляд і будову інфузорії-туфельки, а завдяки фільму отримували чітке уявлення про їх досвід життя, харчування, розмноження тощо.

О. М. Сичова описує досвід використання такого поєднання у одній із московських шкіл: “Відповіді учнів показали, що завдяки такому комбінованому застосуванню картини і навчального фільму у школярів утворилися правильні, точні уявлення про таких представників найпростіших як інфузорії-туфельки” [4, с.24].

Нерухомість картини важлива при вивченні статичних явищ (архітектури, скульптури), при вивченні зовнішньої форми предмету. Попри це зміна планів та ракурсів у фільмі збагачує уявлення учнів навіть про статичні предмети.

Навчальні фільми і роздатковий матеріал.

Роздатковий матеріал (наприклад, зразки гірських порід, металів, насіння та плоди різноманітних рослин), тобто це ті предмети, що призначені для вивчення і роздаються учням на уроках для близького ознайомлення із ними. Такий матеріал широко використовувався радянськими педагогами протягом ХХ ст. Це забезпечувало створення в учнів точних і чітких уявлень про предмет, що вивчається, адже школярі мали можливість не лише добре роздивитися його, але й потрогати, відчутти його міцність, запах тощо, а, як відомо з дидактики, чим більше органів відчуттів задіяні у сприйманні, тим міцніші знання формуються у дитини. У результаті спільної роботи різних аналізаторів в корі головного мозку здійснюється повний аналіз і синтез уявлень про предмети зовнішнього світу [2, с. 56]. Під час роботи із роздатковим матеріалом одразу задіяні зорові, дотикові, кінетичні аналізатори.

Попри це є певні недоліки роботи із цим засобом навчання:

– неможливість через великий розмір предмету чи складність структури об’єкта добре розібратися в його особливостях. Наприклад, просто розглядаючи заспиртовану жабу, неможливо дізнатися про її внутрішню організацію. Так само не можна прослідкувати певні динамічні процеси, що здійснюються протягом якогось проміжку часу: процеси розвитку, структурних змін організму тощо.

Враховуючи це, учителі радянських шкіл застосовували у своїй роботі поєднання роздаткового матеріалу із навчальними фільмами. Зокрема, описаний досвід учителя біології під час вивчення теми “Комахи” у 6 класі. Діти отримали як роздатковий матеріал засушених майських жуків і таблиці, що показували внутрішню будову комахи. Завдяки ж демонстрації навчального фільму “Майський жук” педагог змогла познайомити дітей з усіма стадіями розвитку жука, його способом життя, шкодою, що він приносить деревам та засобами боротьби із ним [4, с. 27]. Застосування у цьому випадку роздаткового матеріалу та паралельний перегляд фільму сприяли створенню в учнів яскравих та різнобічних уявлень про комаху.

Навчальні фільми та карти.

Протягом усього ХХ ст. в радянській школі педагоги активно використовували карти при вивченні таких предметів як географія та історія. Цей засіб наочності суттєво відрізняється від решти засобів.

Так, український географ-методист В. П. Буданов, автор одного із перших в Росії та Україні посібників із методики викладання географії, вказував на те, що викладання географії без карти є безсумнівною помилкою, “адже карта – не тільки головний географічний засіб, що ілюструє предмет вивчення, але й сама є об’єктом вивчення і джерелом географічних знань про досліджувану територію” [3].

При викладанні таких дисциплін як історія чи література карта не є сама об’єктом вивчення. Однак уміння зв’язати із нею ту чи іншу історичну подію чи суспільне явище є умовою правильного їх осмислення і міцного запам’ятовування.

Уже в 30-х р. ХХ ст. карти застосовувалися і в навчальних фільмах. Це були мультіплікаційні карти двох видів: статичні та динамічні [4, с. 28].

Статичні кінокарти мало чим відрізнялися від звичайних і мали у порівнянні із ними лише той недолік, що в силу динамічності кінематографу учні не мали достатньо часу для їх вивчення.

Динамічні ж кінокарти, тобто такі, які не даються на екрані в готовому плані, а створюються на очах в учнів під час перегляду за допомогою мультиплікаційних засобів, на думку педагогів, краще сприяють засвоєнню кінокартини, оживляючи її.

Педагогічна думка ХХ ст. після спроб у 30-х р. ідеалізувати навчальне кіно як універсальний засіб все ж дійшла висновку, що помилкою є повна відмова від карт звичайних на користь кінокарт. Чашко Л. В. писала: “Карту треба знати, нею треба користуватися, а для цього її треба систематично вивчати під керівництвом учителя. Систематичне ж вивчення карти можливе лише за допомогою звичайної, а не кінокарти” [6, с. 49].

Карта ж у навчальному фільмі повинна застосовуватися лише для того, щоб учні краще могли собі уявити географічне розміщення об’єкту, країни, історичні події, побачити завдяки мультиплікаційним засобам появу країн, зміну їх територіальних меж, одним словом – динамічні процеси, результат яких уже відображений у звичайних картах.

Навчальне кіно і схеми, таблиці, креслення.

Якщо застосування картин та малюнків на уроці є доцільним тільки у тому випадку, коли неможна показати предмет, явище в натурі, безпосередньо продемонструвати його, то схема, таблиця і креслення не втрачають свого методичного значення і при можливості демонстрації самого предмета навчання. Усі ці засоби рідко бувають зайвими, бо сприяють правильному сприйняттю матеріалу. Наприклад, таблиці можуть застосовуватися при наявності в учнів на руках роздаткового матеріалу. За допомогою таблиці, креслення, схеми учні швидше розберуться в будові об’єкту, бо на кресленнях, наприклад, все подано в крупному масштабі, виділені основні ознаки, опущені дрібні, не характерні деталі, які часто ускладнюють вивчення натурального об’єкта.

Замінити ці засоби навчання кіно не спроможне, але воно суттєво урізноманітнить навчальний процес, усунувши недоліки таблиць, схем, креслень, що полягають в умовності та статичності.

Навчальне кіно та мікроскоп.

У сучасній школі, як і в радянській, на уроках біології дуже часто використовується мікроскоп – навчальний засіб, який дозволяє побачити мікроорганізми, будову тканин і т.д. Його цінність полягає в тому, що з’являється можливість побачити самі предмети вивчення, а не їх зображення. Крім того, учні під час практичних робіт із мікроскопом здобувають навички поводження із цим інструментом, що у разі вибору відповідної професії стає корисним у виші.

Проте робота із мікроскопом пов’язана із рядом труднощів. Так, якщо об’єкт спостереження живий, то він змінює свої положення, і різні учні побачать у мікроскоп різні картини.

Кіно може допомогти усунути цей недолік. Об’єкт спостереження, відображений у стрічці, буде спільним для всіх. Однак про повну заміну роботи із мікроскопом у радянській школі не йшлося. Педагоги добре розуміли, що показ мікроорганізмів на екрані веде іноді до неправильного уявлення про їх розміри: “Бачачи об’єкти у кіно сильно збільшеними, учні погано уявляють собі дійсні розміри мікроорганізмів, клітин і т.д. У цьому випадку мікроскоп дає більш наочне уявлення про дійсні розміри досліджуваних предметів” [4, с. 30].

Кіно із мікроскопом у радянських школах ХХ ст. застосовувалося тоді, коли об’єкт важко було спостерігати безпосередньо через мікроскоп, і у вчителя не було упевненості в тому, що всі учні бачили через окуляр саме те, що мали побачитися для вивчення певного організму, явища чи процесу.

Порівнюючи кіно з іншими видами наочних засобів та особливостями їх застосування у педагогічному процесі ХХ ст., можна зробити такі висновки:

- кіно, будучи наочним засобом особливого виду і володіючи цілим рядом тільки йому притаманних властивостей, не є універсальним засобом, що здатний замінити всі інші;

- застосування навчального кіно найефективніше тоді, коли треба показати предмети чи явища в їх динаміці, розвитку. При цьому кінофільм не може замінити сам предмет вивчення, так як він є лише копією дійсності. Застосування навчальних фільмів, як показав аналіз історико-педагогічної літератури, при вивченні нерухомих об'єктів дає незначний результат;
- оскільки основним виражальним засобом кінофільму є картинка (кадр), кіно є малоефективним як засіб повідомлення абстрактних понять. Воно лише може давати ілюстрації до таких понять.

Отже, кожен засіб навчання, наочний засіб має свої особливі властивості, які у конкретній навчальній ситуації можуть бути або позитивними, або негативними. Кожен є доречним у певній сфері застосування. Радянська школа показала, що у процесі навчання педагог повинен постійно поєднувати кілька засобів, аби ефективно досягти поставлених навчальних цілей.

Здобутий у ті роки досвід потребує більш детального дослідження, яке може стати предметом подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мещеряков Б., Зинченко В. Внимание [Электронный ресурс]: Большой психологический словарь. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/dict/03.php
2. Павлов И. П. Полное собрание сочинений: в 6 т. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1930. – Т. 3. – М.: АН СССР, 1951 – 432 с.
3. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / Гл. ред. В. В. Давыдов. – М.: “Большая Российская энциклопедия”, 1993. – Т. 1. – 1993. – 782 с.
4. Сычева Е. М. Учебное кино как средство обучения в общеобразовательной школе: дис. ...канд.пед.наук / Сычева Е. М. – М., 1955. – 321 с.
5. Навчальний фільм “Инфузория туфелька”. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=2OlqaTibVYA>
6. Чашко Л. В. Учебное кино как средство повышения качества знаний учащихся (На материалах уроков истории, географии и литературы в старших классах средней школы): дис. ...канд.пед.наук / Чашко Л. В. – К., 1963. – 328 с.

Кузё И.В.

УЧЕБНОЕ КИНО В ВЗАИМОСВЯЗИ С ДРУГИМИ СРЕДСТВАМИ ОБУЧЕНИЯ (НА ОПЫТЕ СОВЕТСКОЙ ШКОЛЫ)

В статье автором описан опыт советской школы по использованию учебного кино в комплексе с другими средствами обучения, в сравнении с ними определены преимущества кинематографа и его недостатки в конкретных учебных ситуациях.

Ключевые слова: учебное кино, средства обучения, средства наглядности, картина, раздаточный материал, карты, схемы, таблицы, чертежи, микроскоп.

Kuzo I.V.

EDUCATIONAL FILMS IN RELATION WITH OTHER LEARNING TOOLS (ON THE EXPERIENCE OF THE SOVIET SCHOOL)

The article describes the experience of the Soviet school of the use of educational films and other learning tools, identified advantages and disadvantages of cinema in specific learning situations.

Key words: educational films, learning tools, visualization tools, painting, hand-outs, maps, charts, tables, drawings, microscope.